

Atnaujintos ekspozicijos, skirtos Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmams

Dr. Vydas DOLINSKAS

Paskutiniaisiais metais jau tapo tradicija, kad Lietuvos dailės muziejus liepos 6-osios – Valstybės (Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo) dienos – išvakarėse muziejaus bičiulius pakviečia į visai Lietuvai reikšmingų naujų ar atnaujintų parodų, ekspozicijų atidarymus. Ne išimtis buvo ir 2007-iejį. Šventės išvakarėse Vilniuje, Lietuvos dailės muziejaus Taikomosios dailės muziejuje, atidarytos dvi atnaujintos ekspozicijos, skirtos Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmams. Abi šios parodos yra įtrauktos į pasirengimo Lietuvos tūkstantmečiui programą.

► Nuo 2004 m. Lietuvos dailės muziejaus padalinys – Taikomosios dailės muziejuje – veikia ilgalaikė paroda „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų radiniai“, o 2005 m. greta jos esančiose patalpose atidaryta kita ilgalaikė ekspozicija, pristatanti atkuriamiems Valdovų rūmams įsigytas ir dovanotas vertybes. Pirmosios parodos eksponatai ateityje bus rodomi atkurtų Valdovų rūmų istorinės ir architektūrinės raidos didaktinėje ekspozicijoje, kurioje Vilniaus rūmų istorija pristatoma pasitelkiant senosios Lietuvos valstybės raidą. Radinių medžiaga gausiai naudojama atkuriant tiek eksterjero, tiek ir interjero architektūrinio dekoru elementus (pvz., langų apvadai, karnizai, portalai, krosnys, židiniai, grindys). Rūmams įsigytos ar dovanotos vertybės pateks į kitą nuolatinę ekspoziciją – atkurtus istorinius interjerus, kurie leis lankytojams suvokti dvaro kultūros raiškos principus, valstybės atstovavimo ir valdovų gyvenimo įpročius, pasaulietines meno raidos ypatybes.

Renewed Exposition Dedicated to Royal Palace of the Grand Duchy of Lithuania
Dr. Vydas DOLINSKAS

The Lithuanian Applied Art Museum in Vilnius opened two renewed exhibitions, dedicated to the reconstruction of the Royal Palace of the Grand Duchy of Lithuania. Both exhibitions are included into the programme of preparation for the Millennium of Lithuania.

The exhibition of the Royal Palace finds is being renewed for the third time. The renewal idea – to present the unique finds dating back to the Gothic epoch, which disclose the development of the Grand Dukes residential and defence castle within the territory of the former Royal Palace as well as the lifestyle of the hosts.

The exhibition of the Royal Palace was renewed for the second time in the exposition of the obtained and presented valuables of the Royal Palace of the Grand Duchy of Lithuania under reconstruction. The exhibition curator is collection preserver and researcher, historian Dalius Avižinis. It exhibits more than fifty authentic interior valuables (furniture, tapestries, pictures, weapons, other metal-ware, books), that were acquired during 2006–2007. The valuables exposed for three years in the Lithuanian Applied

Art Museum the reconstructed historical Royal Palace of the Grand Duchy, residence of the Grand Dukes of Lithuania first and foremost will have an applied arts function, i.e. will create the late Gothic, Renaissance or Early Baroque vision of the interiors” composition, based on scientific studies and corresponding analogies.

Kredensas iš dviejų dalių. XVII a. pr.

► Trečią kartą atnaujinama Valdovų rūmų radinių paroda, kurią kuruoja rinkinio saugotoja ir tyrinėtoja archeologė Erika Striškienė, papildyta daugiau nei 50 naujausių radinių, kurie pilių tyrimo centro „Lietuvos pilys“ tyrinėtojų Valdovų rūmų teritorijoje buvo surasti 2006–2007 m. Atnaujinimo idėja – pristatyti unikalius gotikos epochos radinius, atskleidžiančius Valdovų rūmų teritorijoje tuo metu buvusios didžiųjų kunigaikščių rezidencinės ir gynybinės pilies raidą bei jos šeiminių gyvenimo būdą. Lietuvos didžiųjų kunigaikščių Jogailos, Vytauto, Kazimiero ir Aleksandro Jogailaičių laikus (XIV a. pab.–XV a.) mena parodoje eksponuojamos seniausios lietuviškos monetos, auksiniai papuošalai, kurie yra greičiausiai rūmų krosnyje kadaise slėpto lobio likučiai. Kelių spalvų emaliu, filigrano ir granuliacijos technika papuoštas auksinis žiedas liudija rūmų prabangą, jų gyventojų estetinių skonį. Rastas auksinis, greičiausiai Venecijos, dukatas patvirtina

glaudžius to meto Lietuvos ekonominius, kultūrinius ryšius su Europos centrais. Didžiausia radinių dalis – unikalūs gotikiniai XV a. kokliai, papuošti Lietuvos valstybės ir didikų heraldiniais ženklais, Biblijos pasakojimus iliustruojančiomis figūrinėmis reljefinėmis scenomis. Itin prabangios bei Lietuvos valstybės ir jos valdovų statusą pabrėžiančios tokių koklių krosnys puošė Vilniaus žemutinės pilies vėlesnių Valdovų rūmų teritorijoje stovėjusios rezidencijos menes valdant minėtiems XIV a. pab.–XV a. Lietuvos valdovams. Keramikoje įamžinti Lietuvos heraldikos ženklai yra vieni seniausių rastų ir išlikusių Lietuvoje, jie praplėš žinias apie valstybinių ir kitų ženklų raidą. Lankytojai ekspozicijoje gali pamatyti ir puikiai išlikusią glazūruotą dekoratyvinę XV a. plytelę su Nukryžiuotojo, švč. Mergelės Marijos ir šv. Jono Evangelisto atvaizdais, primenančiais Vilniaus katedros požemiuose rastos ankstyviausios žinomos freskos figūrinę kompoziciją. Parodą papildo gotikos epochai priskiriami rezidencijos gyventojų kasdienybės, buities įrankiai (odos, metalo ir kiti dirbiniai). Vienoje metalo plokštelėje matomas įrėžtas, tačiau kol kas specialistų neperskaitytas paslaptingas įrašas.

► Antrą kartą atnaujintoje atkuriamiems LDK valdovų rūmams įsigytų ir dovanotų vertybių ekspozicijoje, kurią kuruoja rinkinio saugotojas ir tyrinėtojas istorikas Dalius Avižinis, rodoma per pusšimtį 2006–2007 m. įsigytų autentiškų interjerų vertybių (baldų, gobelenų, paveikslų, ginklų, kitų metalo dirbinių, knygų). Daugelis jų kruopščiai konservuoti ar restauruoti Lietuvos dailės muziejaus Prano Gudyno restauravimo centro specialistų (šios nerestauruotos vertybės Valdovų rūmams buvo įsigytos už mažesnę nei vidutinę rinkos kainą). Valdovų rūmų interjerų vertybių atrankos kriterijai ir jų eksponavimo principai, rūmų interjerų raidos bruožai išdėstyti pernai (2006 m. liepos 21 d.) savaitraščio publikacijoje. Trečius metus Taikomosios dailės muziejuje eksponuojamas Valdovų rūmų interjerams kaupiamos vertybės atkurtoje istorinėje Lietuvos didžiųjų kunigaikščių rezidencijoje pirmiausia atliks taikomąją funkciją, t. y. kurs vėlyvosios gotikos,

Renesanso ar ankstyvojo baroko interjero kompozicinę viziją, pagrįstą mokslinėmis studijomis ir analogijomis. Kūrinių meninė vertė neabejotina, tačiau rūmų interjerų ekspozicija netaps nei paveikslų galerija, nei taikomosios dailės muziejumi. Ši ekspozicija atspindės per šimtmečius niokotą ir didžiausius nuostolius patyrusį valdovo dvaro ir Lietuvos dvarų kultūros paveldą, istorinės rezidencijos esmę – stilistinę raidą, patalpų istorines funkcijas, valstybės reprezentacijos ypatybes, valdovų ir jų aplinkos gyvenseną. Toks istorinių interjerų atkūrimo metodas taikomas, įrengiant ekspozicijas šiandien Europoje atstatomose savo istorinius rinkinius praradusiose rezidencijose.

► Visos papildytoje ekspozicijoje rodomos pastaruoju metu sukauptos Valdovų rūmų interjerų vertybės įsigytos už Lietuvos valstybės biudžeto lėšas. Šie vertingi meno kūriniai papildo nacionalinį kultūros ir meno paveldo fondą ir yra visos Lietuvos bei jos gyventojų nuosavybė. Autentiškų antikvarinių kūrinių vertė laikui bėgant tik auga. Todėl šios vertybės tam tikru atžvilgiu yra vykusi investicija. 2009 m. švenčiant Lietuvos tūkstantmetį ir atidarius atkurtus istorinius Lietuvos didžiųjų kunigaikščių rūmus Vilniaus žemutinėje pilyje, šie kūriniai paliudys ilgaamžį valstybingumą, Lietuvos valstybės ir jos gyventojų autoritetą bei ūkinį pajėgumą, kultūros raidą, valdovų statusą. Visos jos atrenkamos ir įsigyjamos pagal istorinę informaciją apie Lietuvos bei Lenkijos valdovų – Jogailaičių ir Vazų dinastijų atstovų – meno kolekcijose, rūmų interjeruose buvusius kūrinius ar dirbinius. Siekiama, kad įsigyjami interjerų kūriniai kuo tiksliau atspindėtų Lietuvos valdovų meninį skonį ir suteiktų atkurtiems Valdovų rūmams daugiau autentiškumo.

Kasapanka. XVI a.

► Pavyzdžiui, vienas eksponuojamų kūrinių – Flandrijos meistrų išaustas XVI a. vidurio gobelenas iš serijos „Nabuchodonosaro istorija“. Tai yra toks gobelenas (o gal net ir tas?), kuris puošė Valdovų rūmus. Esama žinių, kad šio laikotarpio stilistikos ir tematikos gobelenų seriją atsivežė pirmoji Žygimanto Augusto žmona Elžbieta Habsburgaitė, kuri gyveno, mirė ir buvo palaidota

Vilniuje. Tad jos gobelenai puošė Vilniaus rūmų menes. Eksponuojama verdiūra su stručiu, sukurta apie 1600 m., stiliumi, tema ir meniniu lygiu yra artima Žygimanto Augusto kiek anksčiau taip pat Briuselyje užsakytai verdiūrai su žvėrimis serijai, kurios dalis yra išlikusi ir šiandien rodoma Krokuvos Vavelio pilyje. Dviejų XVI a. vidurio gobelenų rinkinys Odisėjo istorijos tema stilistiškai artimas Žygimanto Augusto figūriniams audiniams Biblijos siužetais, o savo tema – Vladislavo Vazos Briuselyje užsakytai gobelenų serijai Odisėjo istorijos tema. Visi tokie audiniai tam tikru metu puošė (ar galėjo puošti) bei po dvejų metų vėl papuošė Valdovų rūmų Vilniuje reprezentacines menes.

V. Dolinskas atnaujintoje įsigytų vertybių parodoje

► Trys dešimtys eksponuojamų XV–XVII a. istorinių baldų neatitiktinai atrinkti ir įsigyti Valdovų rūmams. Pavyzdžiui, unikalus sukamas XVII a. pradžios krėslas atspindi Šiaurės Europos manierizmo stiliui būdingus bruožus. Su šiuo Europos regionu tuo metu aktyvius kultūrinius ir meninius ryšius palaikė Vazų dinastijos atstovai. Ankstyvojo italų renesanso kasapanka (XV a. pab.), sukurta Toskanos meistrų, Valdovų rūmų ekspozicijoje pabrėš ir iliustruos intensyviuos Lietuvos bei Lenkijos politinius, kultūrinius ir meninius ryšius su Toskana, Renesanso gimtine, iš kur kilo daugelis Renesanso epochos rūmus Vilniuje rekonstravusių italų meistrų. Kita, anksčiau įsigyta, kasapanka sukurta Milano meistrų XVI a. pr. Kaip tik tokie baldai supo Boną Sforcą jos jaunystės metais, kai būsimoji Lietuvos ir Lenkijos valdovė buvo lavinama Milano ir Neapolio dvaruose. Tokiose skryniuose, vykdamą į Krokuvą ir Vilnių, Bona Sforca vežėsi savo turtus ir mantą. Atnaujintoje ekspozicijoje pirmą kartą rodomi ir istoriniai XVII a. ginklai, iš kurių išsiskiria įmantrių formų alebardų metalinės viršūnės. Valdovų rūmų rašytiniai šaltiniai mini, jog 1601 m. čia priimant Maskvos pasiuntinius valdovo salę saugojo 20 alebardininkų. Šie ginklai papuoš atkurtų Valdovų rūmų reprezentacinio trakto sargybinės arba antikameros interjerą. Žygimanto Augusto laikais Valdovų rūmuose garsėjusiai bibliotekai atkurti įsigyta greičiausiai Vilniuje 1554 m. įrišta viduramžių teisininko Bartolo de Sassoferrato knyga, kurios kelis leidimus savo bibliotekoje turėjo ir minėtas Lietuvos valdovas. Pagal 2007 m. pradžioje Komisijos Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų atkūrimo ir paskirties

klausimams patvirtintus Valdovų rūmų visų ekspozicijų planus ir schemas numatyta, kur stovės, kokią konkrečią funkciją atliks ir kokią informaciją turės teikti lankytojams, kokią Valdovų rūmų ir jų šeiminių istorijos aspektą, valstybės raidos momentą turės pabrėžti kiekviena įsigyta interjerų vertybė.

► Visos Taikomosios dailės muziejuje rodomos vertybės prieš jas įsigyjant buvo įvertintos ekspertų, pasirašyti visi legaliai pervežti į Lietuvą ir viešai eksponuoti reikalingi dokumentai, kartu teikiantys ir papildomas autentiškumo garantijas. Valdovų rūmų interjerams tinkamų vertybių kruopščiai ieškoma Europos ir net užjūrio antikvariatuose, aukcionuose, pas privačius kolekcininkus. Pagrindinis vertybių įsigijimo tikslas – mažiausiomis finansinėmis sąnaudomis sukaupti bent minimalų Valdovų rūmų interjerų ekspozicijai (20 salių interjerams) reikalingų autentiškų vertybių skaičių. Dalį vertybių tam tikram laikui sutinka skolinti (deponuoti) Lietuvos ir užsienio muziejai, kitos kultūros paveldo institucijos. Numatoma sukurti unikaliausių užsienyje saugomų lituanistinių vertybių tikslas kopijas, kurios atliktų edukacinę funkciją. ■

D. Mukienės nuotr.

Tamoikinių muziejaus paroda Trakų istorijos muziejuje

Irena SENULIENĖ

„Kolekcininkai neturėtų bijoti rodyti savo kolekcijų visuomenei ir neslėpti jų rūsiuose. Tik taip neprarasime su kiekvienu eksponatu susijusios istorijos,“ – taip spaudos konferenciją pradėjo parodą organizuojančios bendrovės „Tamoikin Inc.“ prezidentas Dmitrijus Tamoikinas. 2007 m. balandžio 26 d. Trakų istorijos muziejuje, trijose salos pilies vakarinių kazematų salėse, buvo atidaryta Tamoikinių muziejaus (Kanada) paroda „Unikalūs šaltieji ginklai. Ikonų tapybos šedevrai. Senosios retos spausdintinės knygos“.